

O socijalnoj neosjetljivosti hrvatske obrazovne politike

KARIN DOOLAN

doi: 10.3935/rsp.v16i2.870

Institut za društvena istraživanja Zagreb

»Neprepoznavanje socijalnih odrednica obrazovnog puta– a time i društvene putanje na koju obrazovni put utječe– daje obrazovnoj kvalifikaciji vrijednost prirodnog prava i čini obrazovni sustav jednim od osnovnih agenata održavanja društvenog poretka.« (Bourdieu 1984.:387)

Sudeći prema podacima o povećanju broja studenata koji studiraju za osobne potrebe (u razdoblju od 1991. do 2004. godine, broj onih koji sami (su)financiraju studij porastao je za 814%, Babić i dr., 2006.), prema načinu određivanja tko mora plaćati školarinu za studij, a tko ne (primarno temeljeno na obrazovnom postignuću), prema situaciji u kojoj na preko 130 000 hrvatskih studenata ide samo 10 000 državnih stipendija, a od kojih se tek 30% dodjeljuje na temelju potreba (na osnovi prihoda obitelji) (Farnell, 2009.), te prema nedostatnosti samog iznosa državne stipendije (od 500-800 HRK mjesečno) možemo zaključiti da socijalna osjetljivost visokog obrazovanja nije prioritet hrvatske obrazovne politike.

Naprotiv, povećanje privatnih izdvajanja za visoko obrazovanje, socijalno neosjetljive školarine i nedovoljan broj i iznos stipendija za podzastupljene grupe u visokom obrazovanju ukazuju na to da obrazovna politika sustavno ignorira »socijalne odrednice obrazovnog puta«.

Ove »socijalne odrednice« identificirane su u brojnim istraživanjima (npr. Reay i dr., 2005.; Cooke i dr., 2004.; Leathwood i O'Connell, 2003.; Gayle, Berridge i Davies, 2002.; Thomas 2002.), te uključuju kolaž različitih faktora koji utječu na odluku nastavka školovanja na visokoškolskom nivou, na izbor studija i na uspjeh u studiju. To su npr. ekonomski kapital¹ (djeca roditelja višeg ekonomskog statusa mogu si »priuštiti« studiranje), kulturni kapital² (djeca obrazovanih roditelja svojevrsnom inercijom i sami nastavljaju školovanje na visokoškolskom nivou), socijalni kapital (obrazovno korisna poznanstva izvan uže obitelji), karakteristike obrazovnog polja iz kojeg je pojedinac došao³ (npr. nastavak

¹ Podaci prikupljeni istraživanjem o socijalnom profilu 642 studenata prve godine studija 6 fakulteta zagrebačkog Sveučilišta (Doolan, 2008.), pokazuju da 47,9% anketiranih studenata ocjenjuje materijalno stanje svoje obitelji kao »dobro« (43,7%) ili »jako dobro« (4,2%), 45,7% kao »osrednje«, te svega 6,4% kao »loše« (5,6%) ili »jako loše« (0,8%). Drugim riječima, radi se o ekonomski privilegiranoj skupini studenata.

² Podaci prikupljeni istim istraživanjem (Doolan, 2008.) pokazuju da 1,7% anketiranih studenata ima oca s nezavršenom osnovnom školom ili samo osnovnom školom (analogni udio u roditeljskoj populaciji 42%, DZS, 2001.), a 33,7% oca sa završenim sveučilišnim studijem (analogni udio u roditeljskoj populaciji 9%, DZS, 2001.). Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, rizik da djeca čiji roditelji imaju niže od četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja neće studirati bio je čak osam puta veći za djecu čija majka ima tek osnovnu školu u usporedbi s onima čija je majka fakultetski obrazovana (Doolan i Matković, 2008.).

³ Podaci prikupljeni istim istraživanjem (Doolan, 2008.) pokazuju da je 77,6% anketiranih studenata završilo gimnaziju, dok su u školskoj godini 2007./2008. učenici gimnazija činili samo 27,6% ukupnog broja srednjoškolskih učenika. Istraživanje je pokazalo i da studenti koji su završili strukovnu školu češće imaju roditelje koji

školovanja je »prirodniji« učenicima iz gimnazija u odnosu na one iz strukovnih škola, a uspjeh je vezan, osobito u prvoj godini studija i na kvalitetu srednjoškolskog obrazovanja ne samo u pogledu naučenog sadržaja, već i razvijenih radnih navika), karakteristike obrazovnog polja u koje pojedinac ulazi ili je ušao (npr. uvjeti upisa na određeni studij, odnos s profesorima, postupci vrednovanja, organiziranost studija, dostupnost materijala), kao i slika budućeg zaposlenja (npr. jasna slika poželjne profesionalne budućnosti i odabir školovanja koji će to omogućiti).

Identificirano djelovanje ovih faktora kroz istraživanja u području sociologije obrazovanja ukazuje na to da osiguranje jednakih mogućnosti kod pristupa, za vrijeme trajanja i kod završetka studija zahtijeva iznalaženje institucionalnih mjera kojima bi se svi ti različiti faktori, na svim obrazovnim razinama adresirali. Bez takvih mjera, hrvatska obrazovna politika nastavlja koncipirati obrazovne izbore i uspjehe kao neovisne od njihovih »socijalnih odrednica« i time ostaje neprihvatljivo socijalno neosjetljiva.

LITERATURA:

- Babić, Z., Matković, T., & Šošić, V. (2006). Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 16(108), 26-65.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Cooke, R., Barkham, M., Audin, K., & Bradley, M.M. (2004). How social class differences affect students' experience of university. *Journal of Further and Higher Education*, 28(4), 407-421. doi:10.1080/0309877042000298894
- Doolan, K. (2008). *Tko je rizičan? Socijalni aspekti studiranja u hrvatskom kontekstu*. Istraživanje provedeno za potrebe doktorskog rada.
- Doolan, K., & Matković, T. (2008). *Koga nema? O (ne)jednakim mogućnostima u utrci za akademskim kvalifikacijama u Hrvatskoj*. Posjećeno na mrežnoj stranici <http://www.h-alter.org/vijesti/hrvatska/koga-nema>
- Državni zavod za statistiku (2001). *Popis stanovništva*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- Farnell, T. (2009). *Osigurava li besplatno visoko obrazovanje jednak pristup obrazovanju?* Posjećeno na mrežnoj stranici <http://www.h-alter.org/vijesti/hrvatska/osigurava-li-besplatno-obrazovanje-jednak-pristup-obrazovanju>
- Gayle, V., Berridge, D., & Davies, R. (2002). Young people's entry into higher education: Quantifying influential factors. *Oxford Review of Education*, 28(1), 5-20. doi:10.1080/03054980120113607
- Leathwood, C., & O'Connell, P. (2003). 'It's a struggle': the construction of the 'new student' in higher education. *Journal of Education Policy*, 18(6), 597-615. doi:10.1080/0268093032000145863
- Reay, D., David, M.E., & Ball, S. (2005). *Degrees of choice: Social class, race and gender in higher education*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.
- Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: The role of institutional habitus. *Journal of Education Policy*, 17(4), 423-442. doi:10.1080/02680930210140257

sami nisu završili visokoškolsko obrazovanje u odnosu na svoje gimnazijske kolege. Ovaj zaključak može se potkrijepiti i podacima dobivenima analizom Ankete o radnoj snazi (1996.-2006.) koji pokazuju da što je obrazovni stupanj roditelja viši, to su veće šanse da dijete upiše gimnazijski program (Doolan i Matković, 2008.).